

DOI <https://doi.org/10.32782/2224-0926-2025-2-53-15>*Наталя Сиротинська*

ЛУПАЙМО СЮ СКАЛУ! РЕФЛЕКСІЯ НА ТЕМУ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕРМІНА «ГРАС-РУТС»

Нещодавно побачила світ монографія Тараса Дубровного «Грас-рутс-мистецтво. Нова якість української музики»¹, основний зміст якої зосереджується довкола обґрунтування нового терміна оцінки українського мистецтва. Уже сама назва містко і лаконічно відтворює головне призначення книги, поява якої на музикознавчому горизонті пропонує новий ракурс осмислення процесів формування і функціонування національної музики.

Безсумнівно, що шлях обдумування і пошуку необхідного терміна для переосмислення українського мистецтва був тривалим і виваженим – нехай про це колись почитаємо в мемуарах! – але такий крок потребує не лише компетентності, а й відваги. Признаймося: не так просто заперечувати щось усталене, «втрамбоване» десятиліттями і вже звикле – тож вітаймо автора за впертість і намагання знищити «скалу» упереджень. Століттями знищуване, присвоюване і знецінюване мистецтво вже давно потребує нового ракурсу для переосмислення.

Як йдеться у монографії, етимологічно термін «грас-рутс»/grassroots запозичено з політологічного середовища США, де він використовувався для означення ініціативи рухів знизу (маси) вгору (політичне керівництво). Тож застосування цього терміна до українського музичного мистецтва, базованого на фольклорній основі, певною мірою суголосне сутності цілого пласту музичної творчості XIX ст., опертої на глибинні фольклорні інтонації. У цьому прочитується й унікальна здатність української культури до відродження і проростання навіть за несприятливих умов.

Так, життєдайна сила рідної землі відроджувалася в чисельних пластах української культури теж за принципом «знизу вгору», що було суголосним існуванню українських т. зв. «соціальних ліфтів» різних періодів – від демократичного козацького запоріжжя, повсюдного дяківського навчання всіх без винятку українських дітей, братських шкіл із чисельними філіалами і академій барокової доби до семінарій, хорових і просвітницьких товариств XIX ст.

Усе це творило унікальний соціокультурний феномен плідного функціонування українського етносу, поділеного політично, позбавленого сприятливих умов і так

¹ Дубровний Т. Грас-рутс-мистецтво. Нова якість української музики. Львів, 2024.

необхідного фінансування для розбудови потужних мистецьких проєктів. За таких обставин розвиток української музики відбувався за властивою їй особливою зорієнтованістю на національне інтонаційне «коріння» і переважно вокальні або малі інструментальні форми, доступні для поширення в українському середовищі. Порівняно з оперно-симфонічною потугою європейського доробку національне мистецтво тривалий час залишалося недооціненим, а за імперського режиму цілеспрямовано висміювалося як непрофесійне та аматорське.

Як пише Т. Дубровний, один із найважливіших для України періодів – ХІХ ст. і дотепер часто трактується мистецтвознавцями і культурологами як період дилетантства, вторинності та конформізму. Натомість термін «грас-рутс» якнайкраще дає змогу осмислити цей період української музики, оскільки він, на думку автора, є більш відповідним за своєю етимологією і позбавлений негативного семантичного забарвлення. Він уточнює і розширює загальноприйняті визначення наявних рівнів культури «високої», «низької» та «низової», наповнюючи їх більш відповідним диференційованим семантичним значенням. Як наслідок, мистецький доробок ХІХ ст. отримує відповідний маркер для оцінювання і достойного представлення у європейському культурному просторі.

Безперечно, упровадження нового терміна «грас-рутс» є категоричним і відповідальним кроком, ґрунтовність якого прочитуємо у скрупульозно укладеному змісті. Т. Дубровний аналізує історичні та соціокультурні чинники походження нової термінології, протиставляючи феномен «грас-рутс» особливостям полісемантичного «кітч» в контексті європейської культури. Водночас новий термін отримує широке панорамне бачення на тлі різножанрової палітри української музики різних епох, а також мистецької функціональності різних соціокультурних середовищ, зокрема салонного чи маєткового музикування на різних теренах України. Окремо розглядаються твори відомих українських композиторів, а також хронологічно вибудований пісенний репертуар. І весь цей об'ємний матеріал послідовно і переконливо руйнує стереотипне бачення української музики ХІХ ст., найкращі паростки якої закладали міцний фундамент для подальшої розбудови національного музичного мистецтва.

Тож презентована книга і представлений у ній термін «грас-рутс» з'явилися саме на часі, коли руйнуються затверділі догми імперських наративів і повертаються забуті імена й твори українських композиторів. Тож і музичне мистецтво отримало виразний маркер для переосмислення і відродження інтонаційної барви ХІХ ст.

